

Francesc SERÉS

La pell de la frontera

Barcelona: Quaderns Crema («D'un dia a l'altre» 42), 2014.

En uns moments en què en àmbits no literaris (o fins i tot literaris) l'honestedat cotitza a la baixa, *La pell de la frontera* provoca una sensació mantinguda, constant, d'honestedat. A l'hora de valorar una obra literària, fer-ho a partir de l'honestedat que conté o que li falta és segurament una tria capritxosa, com n'hi ha tantes. En Serés, però, és un aspecte que sobresurt i s'imposa. I què implica, aquesta qualitat dominant?

Primer: posar en qüestió el propi discurs literari. En el cas de *La pell de la frontera*, aquest discurs es proposa fer una crònica de la immigració que arriba al país quan la crisi actual comença a treure el cap entre les hipoteques de fireta i el Pladur de la bombolla immobiliària. Per què l'autor, que explicita la seva presència en el text com no ho havia fet en cap obra anterior –vegeu, especialment, el capítol «Avions que entren per la finestra»– qüestiona el seu propi discurs? «No podem parlar sobre ells, però podem parlar sobre nosaltres» (p. 72). Les històries i les veus que poblen les tres-centes pàgines de *La pell de la frontera* narren les vides dels malians, dels xinesos, dels gambians o dels búlgars que transiten pel Baix Cinca i el Segrià, els paisatges familiars de Serés. D'algunes afirmacions del narrador es desprèn que la decisió d'explicar aquestes històries i aquestes vides –qui ho havia fet, fins ara, sense tensió narrativa ni arguments *ad hoc*?– neix coixa, perquè la visió de la realitat que es descriu i es narra és la realitat de l'altre, una realitat diferent de la pròpia que encara no pot explicar-se a si mateixa: «No sé qui ho descriurà, tot això, els fills de l'Andrei i de tants d'altres algun dia donaran l'altra versió de la seva vida aquí.» (p. 92).

Des d'una perspectiva i una distància temporal diferents, però amb unes implicacions literàries que comparteixen alguns punts, Jordi Puntí havia batallat amb problemes semblants per escriure els records d'infantesa d'*Els castellans* (2011), que es travaven a partir d'un xoc –de baixa intensitat, sí– entre *ells* i *nosaltres*. Les friccions entre la primera i la tercera persona mostraven que és impossible descriure els uns sense descriure els altres. Amb el llibre de Puntí, el record i la referència al Candel d'*Els altres catalans* es feia inevitable. I ara, salvant les distàncies, les diferències i el que convingui, sembla que una de les preocupacions que Serés posa damunt la taula és la necessitat que els altres catalans que van arribar de Mali, de Gàmbia, de la Xina o de Bulgària (o els fills dels que hi van arribar) construeixin el seu relat des

de dins, que converteixin en història, que narrin, les seves «històries sense història» (p. 11). El ressò i la representativitat del llibre i la figura de Candel exemplifiquen prou bé la importància social que té la presència d'aquestes històries i els seus protagonistes en el patrimoni literari propi.

Segon: la convicció que un projecte literari molt concret s'ha esgotat, ha arribat al final: «S'ha acabat el temps d'aquest llibre, que va començar fa anys [...]. Els pitjors pronòstics que es llegeixen entre les línies de *La força de la gravetat* i de *La matèria primera* s'han complert» (p. 307). *La pell de la frontera*, que havia crescut en paral·lel als dos títols que se citen, s'articula al voltant d'alguns elements que l'autor ja havia tractat en obres anteriors. A partir, com deia, de les històries de la gent que fugint de la misèria es troba en un periple igualment miserios, Serés parla, sobretot, del paisatge, de la zona fronterera que és la Franja, i de com el treball i les condicions materials determinen implacablement l'existència més elemental dels individus.

Pel que fa al paisatge, allò que dóna entitat i solidesa a les descripcions és la reflexió sedimentada al llarg de temps i de pàgines dels llibres anteriors: «El paisatge és un gènere dúctil i amable. Mentre no està habitat suporta tota mena de descripcions, fins i tot les que el falsifiquen. Quan no hi ha homes a la composició, el paisatge no demana res a canvi.» (p. 56). Tot i que la bellesa d'una prosa exuberant però discreta dóna paràgrafs d'un lirisme sense estridències, la mirada de Serés cap al paisatge és més a prop de la del geògraf o la del cartògraf que de la del poeta bucòlic o la del pintor de rierols i turonets. A *La pell de la frontera* Serés camina, traça línies, amida distàncies, mira i conversa amb el paisatge i amb els qui l'habiten. El paisatge és com la casa familiar que reforma a «L'ombra de l'arbre genealògic» (p. 268-282): s'hi succeeixen les generacions, que el modifiquen, hi treballen i l'expliquen. Sobretot l'expliquen.

Pel que fa al treball, la descripció i la crònica en documenten tant les condicions i els canvis que provoca en l'entorn com la determinació amb què condiciona les vides petites i concretes de les persones. A «Homes entre línies» (p. 221-245), per exemple, es descriuen els efectes que l'especulació alimentària té en l'activitat agrícola del territori a partir de la conversa amb un professional molt ben documentat. La mà d'obra d'aquesta activitat són els contingents de subsaharians que, si tenen sort, treballen com a jornalers a la fruita i viuen als pallers en ruïnes del costat dels camps. Les transformacions i els canvis de l'entorn físic i humà les determina el treball: les formes de vida tradicionals d'aquestes comarques, que eren les que havia conegut Serés, es desintegren al mateix ritme que es tecnifica l'agricultura, creixen els polígons industrials sense que hi arribin les empreses, i les persones que van arribar somiant una feina no en troben.

En l'opció literària de Serés, en la tria de què explica i com ho fa, hi ha, també, una opció ideològica que parteix, no de cap discurs establert ni de la voluntat de redimir els damnats de la terra, sinó de l'honestetat bàsica i personal amb què mira la realitat i l'explica. Si poguéssim fer una d'aquelles divisions binàries i injustes *entre dues menes d'escriptors*, no hi hauria cap dubte que Serés pertany al grup dels que

s'interessen més pel món que no pas pel seu melic. El dubte constant sobre com explicar aquest món, «el país pel costat que crema» (p. 191), és això, un dubte, no l'argument central d'una història, com n'hi ha tantes, sobre la impossibilitat d'explicar històries que el que expliquen, finalment, és la història de l'escriptor que no té res a dir.

Pep Sanz Datzira

Universitat Autònoma de Barcelona